

UNITAT DIDÀCTICA

Un poeta que fa camí

**Coneixem
Josep Maria Llompart**

Material elaborat per: **Llucia Serra Ferre**

Nivell: 4t d'ESO/ 1r de batxillerat

Edició: Institut d'Estudis Baleàrics

Material elaborat per: Lluïa Serra Ferre

DL: PM 00644-2025

Títol: UN POETA QUE FA CAMÍ - CONEIXEM JOSEP MARIA LLOMPART

Fotografies: Fotografies de l'arxiu de la Fundació Mallorca Literària

Disseny gràfic: Toni Salom Caldés – Salom Estudi

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria de Turisme,
Cultura i Esports

institut d'estudis
baleàrics

*Un poeta
que fa camí*

**Coneixem
Josep Maria Llompart**

*Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic
Josep M. Llopart. Sign. 4.6.1.1.4.1./001*

2025. Any Josep M. Llompart

L'any 2025 celebrem el centenari del naixement de Josep M. Llompart, un dels intel·lectuals més importants del segle XX, referent cívic del moviment de normalització del català i escriptor polifacètic, editor, professor, crític literari i activista cultural. Va dedicar la vida a in comptables iniciatives polítiques, culturals i cíviques, a favor de la democràcia i de la defensa de la llengua catalana. Va presidir l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (1983-1987), va ser president de l'Obra Cultural Balear (1978-1986) i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. L'any 2009, l'Ajuntament de Palma el va declarar Fill Il·lustre.

Josep M. Llompart va néixer a Palma el 1925 en el si d'una família conservadora que li parlava en castellà. Durant els primers anys de vida, va viure a Galícia, però a partir del 1930 tota la família es va instal·lar a Mallorca. Sempre va interessar-se per la literatura gallega, i va esdevenir-ne un bon traductor. Va publicar: *Quinze poemes gallecs* (1976), *Poesia galaico-portuguesa* (1984) i *Poesia gallega, portuguesa i brasilera moderna* (1988).

Entre 1942 i 1947, va estudiar Dret com a alumne lliure a la Universitat de Barcelona, i començà a escriure els primers poemes en català. El 1956 va obtenir una plaça a l'Administració pública i es va casar amb Encarna Viñas. Paral·lelament, entrà a treballar com a gerent i assessor literari a la revista *Papeles de Son Armadans*, dirigida per Camilo José Cela.

L'any 1961 va publicar *Poemes de Mondragó* i s'incorporà com a director literari de l'equip de l'Editorial Moll, una feina que va mantenir fins que es va jubilar i que el va posar en contacte amb molts joves escriptors, que hi acudien per demanar-li consell i suport, com ara Antònia Vicens, Gabriel Janer Manila, Baltasar Porcel, Llorenç Capellà o Pau Faner. També es relacionà amb els escriptors del moment en nombrosos actes públics i tertúlies a què assistia, on conversava amb els amics Bernat Vidal, Manuel Sanchis Guarnier, Maria Aurèlia Capmany, Jaume Adrover, Marià Villangómez, Vicent Andrés Estellés, Salvador Espriu, Jaume Vidal Alcover, etc.

És autor de nombrosos reculls de poesia, sovint guardonats: *La terra d'Argensa* (1972), *Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona* (1974), *Urbanitat i cortesia* (1979), *Mandràgola* (Premi de la Crítica Serra d'Or i el Nacional de la Crítica, 1980), *La capella dels Dolors i altres poemes* (1981), *Jerusalem* (1990), *Spiritual* (1992) i *Camins* (1993).

També va publicar diversos llibres d'assaig: *La literatura moderna a les Balears* (1964), *Retòrica i poètica* (1982) i *Països Catalans? I altres reflexions* (1991) i *Vocabulari privat* (1993), llibre de prosas memorialístiques escrit amb Antònia Vicens. Aquesta producció assagística, que complementa els textos periodístics (ressenyes, crítiques, articles) i els pròlegs (va publicar-ne prop de vuitanta), és el primer intent seriós de classificar i ordenar la literatura de les Illes Balears.

Activitats

Llegiu en parella aquest poema autobiogràfic en què Llompart es presenta:

Petita història familiar (fragment)

Homenatge a Pompeu Fabra

*Ells m'ensenyaren el parlar de casa
(una casa amb reserva garantida
de seient confortable
a la llotja del cel),
i a menysprear aquells altres que parlaven
paraules del carrer, mots d'ala curta,
propis d'aquella gent que el pare comandava
i l'avi empresonava
i el besavi jutjava;
paraules sense polpa ni estatura,
que gens no em servirien
si m'arribava el cas
d'haver de manar tropa.
I se'n sortiren
fins a tal punt
(val a dir que nosaltres
teníem mitja cama forastera)
que no se'm coneixia gens l'accent.
Almenys així ho asseguraven
les monges que tenien
cura d'assaonar-me
aquella bona arrel tan dreturera.*

Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona (1974)

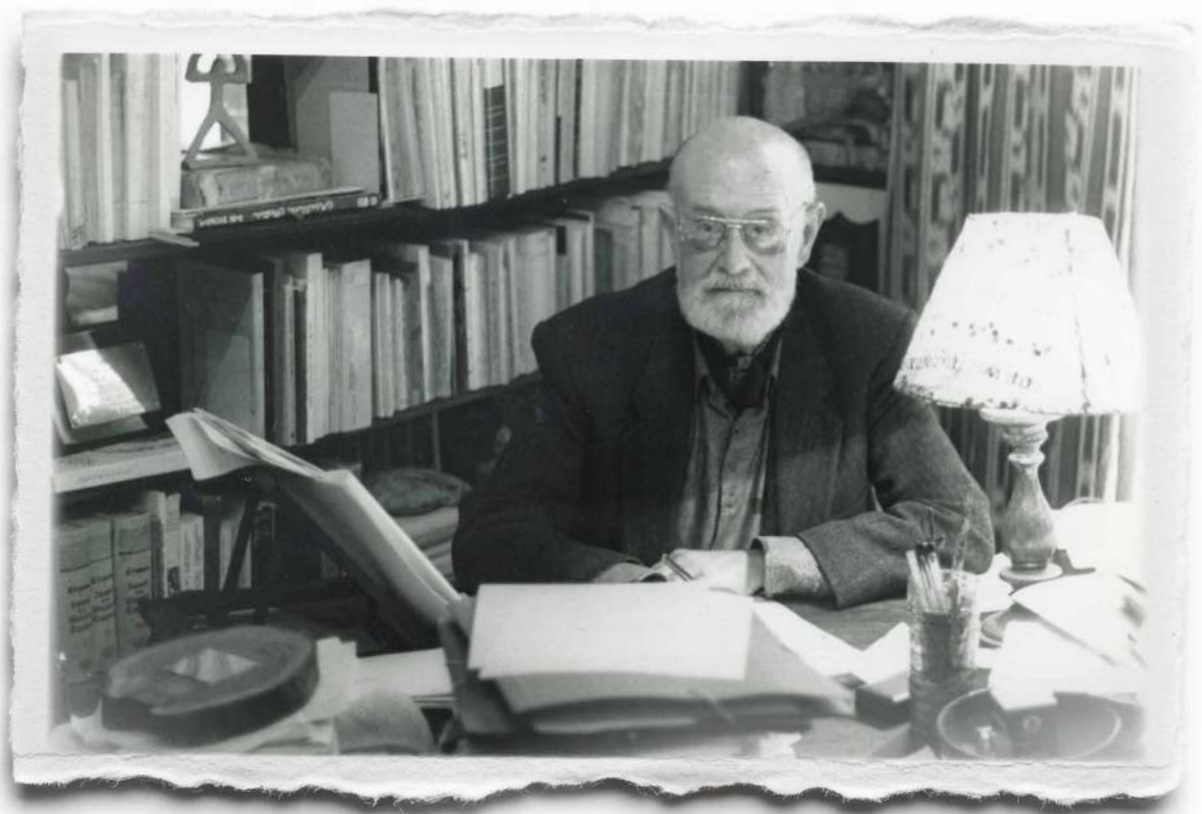
1.1. El pronom *ells* que apareix al primer vers fa referència al pare i a l'avi de Llompart, que varen ser coronels. Quina llengua parlaven a casa? I a l'escola? I al carrer? Detecta els versos en què s'hi fa referència.

1.2. Quines referències a la religió catòlica detectes en el poema? Explica quin paper tenia la religió a la societat del franquisme.

1.3. Segons el que es diu al poema, què creus que esperava la família del futur de Llompart? Quina professió creus que desitjaven que exercís?

1.4. Qui eren els responsables de la formació acadèmica de Llompart?

1.5. El que acabes de llegir és un fragment del poema. A continuació, Llompart explica que va fer un canvi lingüístic que el va dur, de més gran, no només a escriure en català, sinó a defensar-lo amb molta vehemència. Investiga: quins altres poetes mallorquins varen començar escrivint en castellà? Quines raons donen per al canvi de llengua?

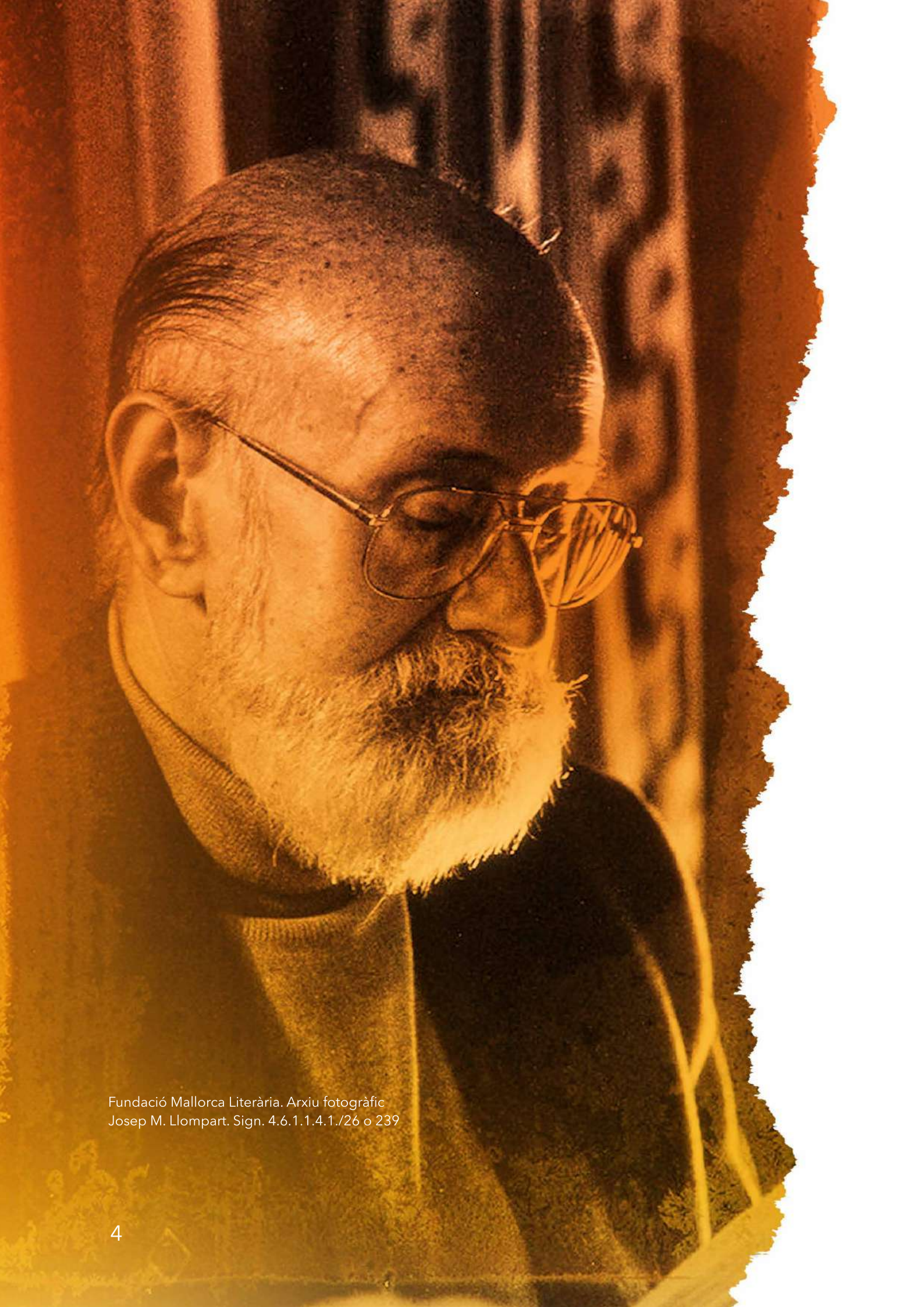

Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic Josep M. Llompart. Sign. 4.6.1.1.4.1./173

02. Un dimoni boiet a flor de galta

L'obra poètica de Llompart abraça trenta anys, des del 1961 fins al 1993. Tot i que va beure de corrents literaris molt diversos, existeixen alguns temes recurrents que es repeteixen a la seva obra: la llengua, la memòria, l'exili, el paisatge, la resistència, el pas del temps i la proximitat de la mort. Quant a l'estil poètic, destaquen la profunditat simbòlica i la musicalitat.

El primer eix que explorarem és el vincle amb la literatura popular. Durant la infantesa, Llompart va haver de fer llit durant uns mesos a causa d'una nefritis, i el seu pare, per distreure'l, li llegia les rondalles de *L'Aplec de rondalles mallorquines d'en Jordi des Racó*. Aquest va ser el primer contacte amb la literatura catalana que va tenir Llompart.

Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic
Josep M. Llompart. Sign. 4.6.1.1.4.1./26 o 239

Activitats

Llegeix (i escolta) el poema següent:

Romanç d'En Bernadet

*Mortalla d'algues i lliris
em té el cos encativat,
m'enterraren dins l'arena
per la flor romanial.*

*Tres ferides s'encengueren
vora el tremolor del mar,
pels tres brolls de flama viva
l'amor vessava cantant.*

*Adeu, sojorn d'alegria,
blanc palau encastellat.
Adeu, mans de l'estimada,
colomes del finestral.*

*¿Qui em tornaria aquests llavis
mesells de besos trencats?
¿Qui em tornaria aquells braços
i el galop del meu cavall?*

*Ai la flor malaguanyada!
Ai l'enveja dels germans!
Ai el meu cor en l'arena!
Ai llavis blau de la mar!*

*Un pastor, flairós d'estrelles,
a la platja ha davallat.*

*–Oh Bernadet, fill de rei,
cavaller de sol i nard,
resaré per a tu a la Verge
Nostra Dona de la Mar.*

*–Oh pastor, lo bon pastor,
la veu em torna de sal,
¿cançons d'aire no em daries
i tonades de cel blau?*

*–Oh Bernadet, fill de rei,
l'amor crema al teu costat.
Faré un anell del teu cor
i una flauta de ta sang.*

*–Oh pastor, lo bon pastor,
tu em toques i no em fas mal;
m'enterraren dins l'arena
per la flor romanial.*

Llunari del port (1953)

El podeu sentir a: <https://www.viasona.cat/grup/herbes-dolces/es-darrer-que-tanqui/romanc-d-en-bernadet>

2.1. Quin personatge de rondalla hi apareix? A quina rondalla correspon?

2.2. Quines diferències hi ha entre el poema i la rondalla? Fixa't en el to, en el lèxic, en les característiques de l'heroi i en les accions que s'hi desenvolupen.

2.3. Quin diries que és el tema del poema?

2.4. En el poema es representa un diàleg entre dos personatges. Quins?

2.5. Molts altres poetes i escriptors mallorquins han esmentat les rondalles mallorquines com un referent lingüístic i literari. Investiga el tema i exposa un altre exemple de l'impacte de les rondalles en algun escriptor del segle XX.

03. Quan tu deies «amor»

3.1. Escolta el poema i completa'l amb les paraules que hi falten:

Nuesa adormida

Verte desnuda es recordar la tierra.

F. _____, Casida de la mujer tendida

Veus la seva nuesa en els llençols.

Blanca i _____ per les garrigues de la memòria.

*Veus la cala sospirant en el capvespre
i el pescador de mirada rovellada.*

Veus el _____ que l'embat despentina,

la formiga, la llenrisca,

les mates anunciant tebieses de nit,

la corba del seu cos talment un _____ de falzies.

Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic Josep M. Llopart. Sign. 4.6.1.1.4.1./007

*Veus la seva nuesa en els llençols,
tan pura que fins la carícia no gosa.
La seva nuesa com la terra _____ les sabates,
com un matí de Corpus, com
una font d'aigua dolça a la vorera.
Veus la seva nuesa en els llençols
és com si contemplessis el carrer de la vila
quan d'horabaixa seuen brodadores al portal,
o com si _____ amb els ulls
les bavors de l'estiu, el silenci verdíssim
del _____ de pagesos.
Veus la seva nuesa en els llençols
i no el desig, ans la pregària et _____ en els llavis.
El seu nu a poc a poc per les garrigues de la memòria,
_____ de les cendres
d'aquella infantesa que va ser teva.
La veus blanca i _____,
contemples el seu son entre els llençols de fil.*

Spiritual (1992)

El podeu sentir a: <https://drive.google.com/file/d/1lvqWip6q26Qc3p0gp3ASvG7Di8sySE1n/view>

3.2. El poema comença amb la citació d'un vers d'un poema de _____.
Aquest escriptor, com Salinas o Alberti, forma part de la generació _____.

3.3. Què significa el vers «i no el desig, ans la pregària et batega en els llavis»?
Quina imatge de l'amor se'n desprèn?

3.4. Ara, llegeix aquest poema de Carles Riba:

Nu en repòs: després de l'amor

*Ara és sola entre el foc de tes roses secretes
i l'atònita llum
la nua blancor —ah, les divines desfetes,
en ta blancor, del tacte que a exhaurir-la es consum,
las de tantes delícies tretes!*

*Mos ulls són un silenci esclau del teu repòs,
i els fats s'inclinen, mentre
l'ànima, en tu, es reprèn i somia el seu cos,
el teu cos! i el retroba feliç entorn del ventre
pur —emanat talment del goig que s'hi és clos.*

*Ordre ingenu de flor! Pels seus pètals divagues
al grat del somni lent;
que records en la tendra massa encara embriagues,
tu amb tu —oh! que ets tan present, i el pensament
ja te m'allunya en miratges vagues!*

Segon llibre d'estances (1930)

3.5. Quin paper té la dona en els dos poemes? Quins atributs se'n destaquen?

3.6. Quins elements naturals apareixen en els dos poemes?

Nuesa adormida (Llompарт)	Nu en repòs (Riba)
Exemple: les garrigues	les roses secretes

3.7. Tria una imatge o una metàfora que t'hagi cridat l'atenció i explica-la.

US VEIG, SENYOR SANT JORDI, EN ELS
BATECS

BLAVOSOS DEL CAPVE SPRE,
EN LES MANS DECANDIDES DEL PONENT,
US VEIG LLUNYA, MINÚSCUL,
FENT-VOS ENFORA AMB LA CANÇÓ

I LA ROSA,
US VEIG EN ELS CANTONS DE LA
NOSTÀLGIA,
CAVALLER DE CLAROR, ESPURNA EN
LA TENEBRA,

ADESIARA
EM PASSAU PER LA VORA, LLAMPEC,
FRISANÇA,

PORTAU L'ESPASA AL CINT,
AL BROQUER FULGURANT LA CREU
DE FLAMA

I EN ARBORAT,
EL PENÓ D'OR I SANG
TREMOLANT EN EL VENT DE
L'ESPERANÇA.

JOSEP M. LLOMPART

LLOMPART - VINAS

Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic
Josep M. Llompart. Sign. 4.6.1.1.4.1./340

04. Morir, senzillament –morir-nos–

En una entrevista, Llopart afirma:

«Per altra banda, vaig tenir una experiència de la mort molt prematura. A la meva germana Maria, no la vaig arribar a conèixer, va morir abans que jo nasqués però es va convertir en una espècie de lar familiar, per Tots Sants li dúiem flors a la tomba, etc., etc.; de manera que va ser el primer, diríem, el primer mite mortuori de la meva vida. Bé, això és una cosa que, efectivament, es va transparentar a la meva poesia, i que aflora contínuament a la meva obra».

La imatge de la mort es transforma a la poesia de Llopart. Amb el pas del temps esdevé una presència constant i poderosa, i el poeta adopta un to greu i dramàtic.

Llegeix el poema següent:

Paraules a Maria (fragment)

[...] Perquè tu eres la morta, la minúscula morta nostra que estaves en el cel, la nostra morta única, un finíssim pretext perquè la mare, a trenc de fosca, romangués un moment extasiada amb l'esguard abocat a la finestra i de sospirs omplint l'agre silenci com qui de flors omple un cistell. Maria, fores, de veritat, tan poca cosa! Quaranta dies, un gemec llarguíssim, un nom en el paper, una astorada agonia petita, sense objecte, uns ulls sense sorpresa, un cor en ruta sense com ni perquè..., oh, morta nostra, única morta nostra!, oh tomba intacta del dia de Tots Sants, amb sol i joia!

[...] I tanmateix, seria bell pensar-te, oh germana impossible, fer-te viva, donar-te uns ulls per a l'espant i el somni, un sexe furiós i fecundíssim, unes mans per al vol gojós del tacte. Tu i jo, petita amor, dins la boscúria, infants sentimentals, plens de silenci, per caminois de capaltard amb fràgils petúnies sensibles i campànules... Oh Maria Llopart, jo cant la teva mort diminuta, la novella tomba, el blanc enterrament, el plor de vidre trencadís com un vals; cant per a sempre les teves ales de paper de seda, el teu mite feliç, el teu aroma de sepulcre i colònia, el misteri de les flors on tu vius, que s'obren, dures, violentes al sol com les paraules.

Joc de l'amor i de les estacions (1954)

4.1. Qui és na Maria? Quines imatges i comparacions fan referència a la innocència i la fragilitat de Maria?

4.2. En el primer fragment es fa referència a la reacció de la mare a la mort de la filla. Identifica quins versos en parlen i explica'ls amb les teves paraules.

4.3. Cerca el poema «La mort petita», de Vicent Andrés Estellés, i compara'l amb el que acabes de llegir.

4.4. Creus que la literatura pot ser un mitjà de conhort, que pot ajudar a superar el dol?

4.5. Argumenta: redacta un text de 250 paraules en què donis la teva opinió sobre el tema següent: creus que la mort dels infants ens impacta més que la d'una persona anciana?

05. Mai no et deturis

Passa, passeja, va a la feina...

Ed è subito sera

SALVATORE QUASIMODO

*Passa, passeja, va a la feina.
Els arbres —fulles verdes, grogues, el casino.
La fira (quan era infant: els cavallets, cotó
de sucre), la tarda, una mà
decandida. Passa, passeja. El rellotge:
un quart, dos quarts, tres quarts.
El coneixen les fulles, l'acaronen —fulles
grogues, verdes—, arbres,
urbans, urbaníssims. Voravia.
Va a la feina. Passa, torna
de la feina. Passeja.
Dona. Diari. Diumenge.
El fill. La filla. Capvespre. Cafè. Passeja.
Passa. Torna.
I, de sobte, la nit.*

Terra d'Argensa (1972)

5.1. Quines accions es repeteixen al llarg del poema? Quina imatge et transmeten sobre la vida del protagonista?

5.2. A què fa referència el darrer vers: «I, de sobte, la nit»? Com el podem interpretar, literalment i simbòlicament?

5.3. Com es parla de la rutina: des d'una perspectiva crítica o simplement descriptiva?

5.4. Quins elements fan notar el pas del temps en el poema?

5.5. Quin efecte produeix la repetició de paraules com «passa», «passeja», «va a la feina»? Com contribueixen a la sensació que vol transmetre el poema?

5.6. Subratlla els verbs que apareixen en el poema i fixa't que només es fa servir el present d'indicatiu (amb una única excepció). Què ens diu això sobre la percepció del temps i de la vida en el text?

*Ciutadà soc de dúctil territori,
habitant de llampat vilatge esmús;
viuen en mi morts sense nom, desori
d'obacs penons, fantasmes de pertús.*

*Irat i orat, sermonador, il·lús,
escric de foc el nom amb pega i vori:
tauler d'escacs on prenen possessori
neguits, afanys, amb clamoreig ferrús.*

*Soc verm damnat, humiliat, darrera
onada ardent en mar de llim i fang,
crit en la nit, desesperada espera,*

*i em faig envant, enllà de negre i blanc,
ànima endins enarborant bandera:
damunt el groc ditades d'aspra sang.*

Mandràgola (1980)

5.7. Analitza la mètrica i la rima del poema anterior.

5.8. A quina bandera es refereixen els darrers versos del sonet? Com ho sabem?

5.9. Llopart va ser activista per la llengua i per la democràcia. Quina relació pot tenir el poema amb el compromís polític de l'autor i amb la defensa de la cultura i la identitat?

06. Tots els camins t'hi portaran

A l'obra de Llopart, són diversos els poemes que duen el títol de *camí*, i que evocuen la popular imatge de la vida com un camí que cal recórrer. A continuació, en comentarem un exemple.

Camí de la vida

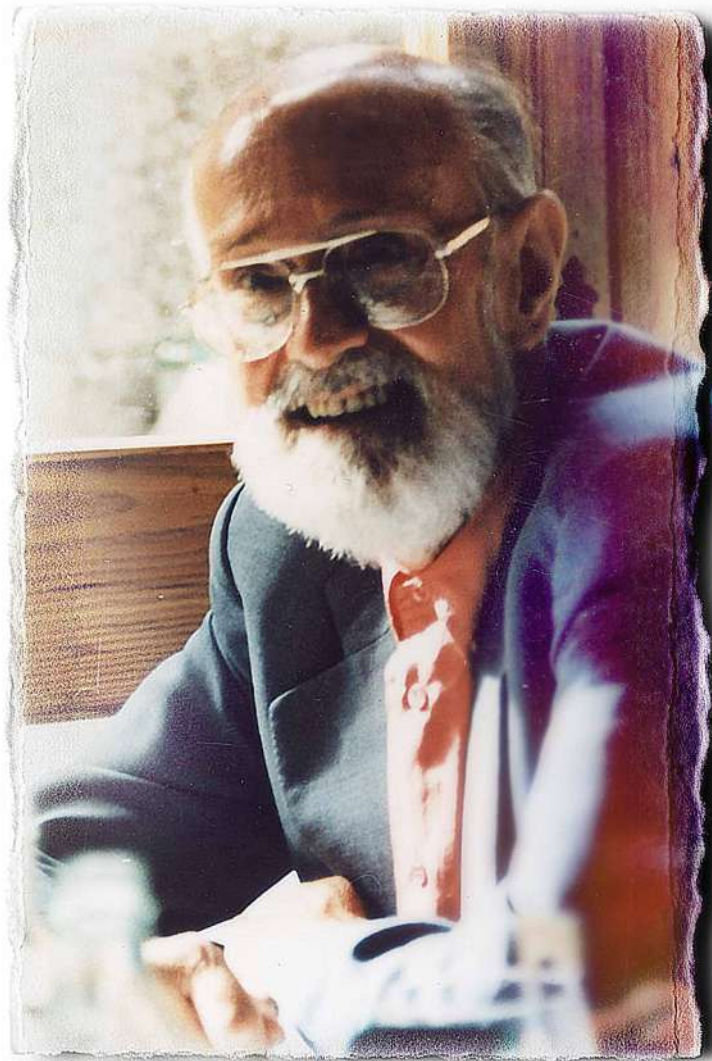
*A l'esquena una enyorança,
cara a cara el sol levant,
per les voreres de molsa
espiava el llangardaix.
Les passes que no s'aturen,
el rellotge et va encalçant.
l'amor esfulla la rosa
dallaires dallen el prat.
Un llumeneret enfora:
hi arribarem si a Déu plau.
De cop en els ulls t'esclaten
els focs follets de la mar.*

Camins (1992)

Fundació Mallorca Literària.
Arxiu fotogràfic
Josep M. Llopart.
Sign. 4.6.1.1.4.1./97

-
- 6.1. Quin element rondallístic apareix al poema «Camí de la vida»? Com l'interpretes?
- 6.2. Com interpretes els dos primers versos?
- 6.3. Quines imatges subratllen el missatge del pas del temps?
- 6.4. Per què creus que el poema acaba fent referència als focs follets?
- 6.5. Escriu un poema camí, d'entre 6 i 12 versos, en què centris l'atenció en algun aspecte rellevant per a tu.

Fundació Mallorca Literària. Arxiu fotogràfic Josep M. Llompart. Sign. 4.6.1.1.4.1./318

07. Per ampliar... Posa't creatiu!

Crea un collage visual-poètic: a partir d'un poema o un fragment que t'hagi impactat. Cerca imatges (revistes, colors, retalls, etc), que hi encaixin i combina'ls per crear una obra plàstica inspirada en el text seleccionat. Després, explica breument el teu collage.

Debat: en els contextes de prohibició de la llengua, és necessària l'existència de figures que s'hi resisteixen?

En quin estat es troba la llengua catalana actualment? Quins àmbits d'ús té avui dia, que no tenia fa cent anys, i a la inversa, quins àmbits ha perdut?

Enregistra un pòdcast poètic: en petit grup, enregistrau una lectura dramatitzada d'un poema. Podeu acompanyar-la d'un comentari del poema o posar-hi música de fons.

Elabora:

Fes un videopoema: selecciona un poema dels que apareixen en aquest dossier i grava'n un vídeo amb imatges significatives.

Investiga: selecciona un tema present a l'obra de Josep M. Llompart i investiga'l. Quins poemes en parlen? Com s'ha tractat aquest mateix tema en altres autors contemporanis?

Bibliografia recomanada:

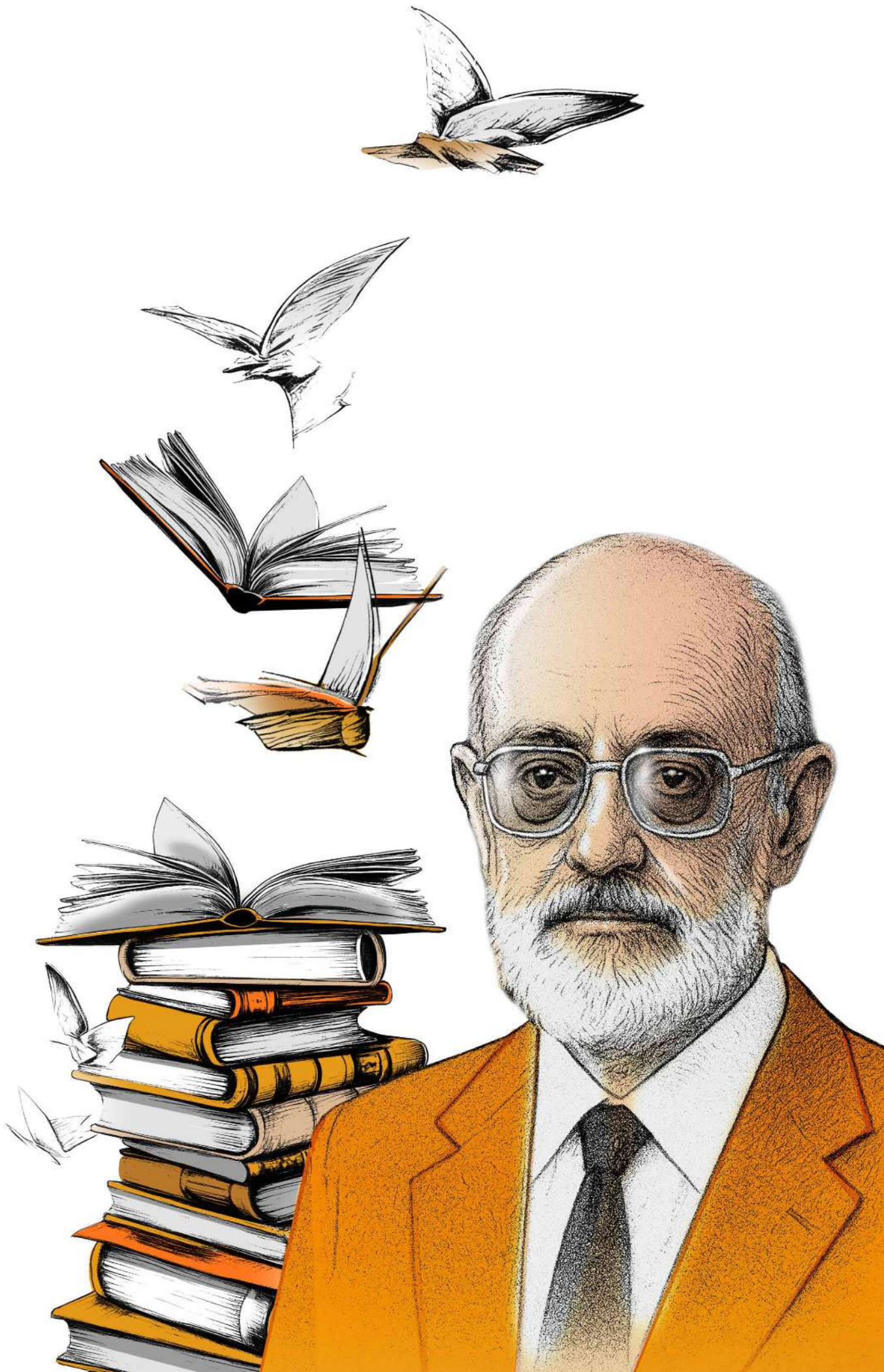
Pàgina de l'autor a l'AELC: <https://www.escriptors.cat/autors/llompartjm/biografia-josep-maria-llompart>

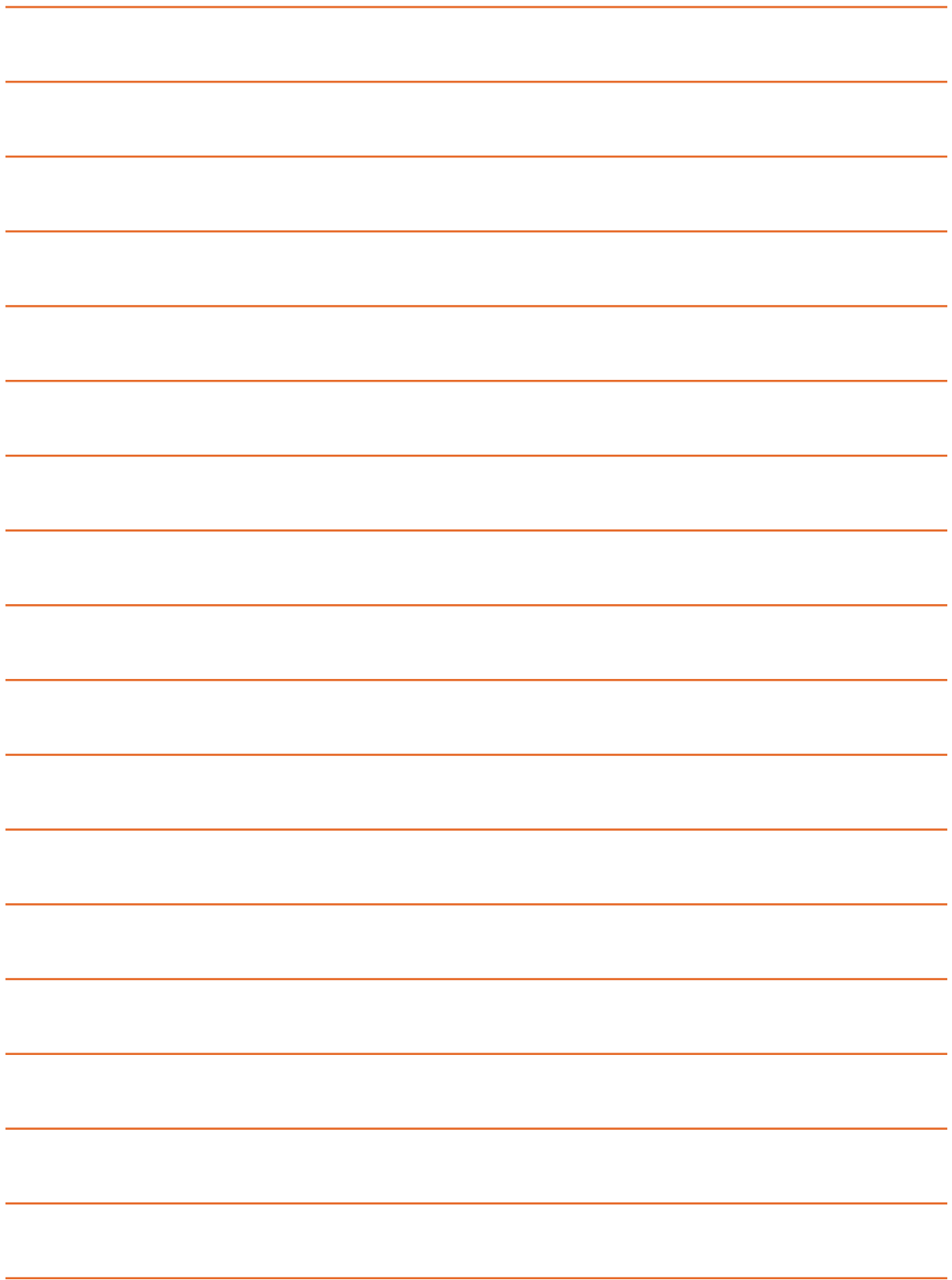
ARNAU, P. (2018): *Josep Maria Llompart. Un home polifacètic al servei del país*. Ajuntament de Palma.

Material didàctic preparat per la Dra. Pilar Arnau:

https://repositori.educacio.gencat.cat/handle/20.500.12694/7007?fbclid=IwY2xjaWl77dlleHRuA2FlbQlxMAABHefkuiNZ8NSo0zemtNmFty7GJlGkLwc4wt0BkUmEA-ByGoYGJmOAvmmQXA_aem_y9ZSQG8Y9O2XocWks0yVYA#page=4

Dossier de premsa any Llompart: <https://uepmallorca.app/wp-content/uploads/2025/03/llompart-a-catalunya.pdf>

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria de Turisme,
Cultura i Esports

institut d'estudis
baleàrics

